

Aulin, Tor (1866-1914)

Svensk violinist, dirigent och tonsättare

Tor Aulin började redan som 11-åring sina studier vid musikkonservatoriet i Stockholm. Lärare i violin var bl.a. Johan Lindberg. Violinstudierna fortsatte han 1884 -86 i Tyskland för Emil Sauret. Som ledande violinist i Sverige grundade han 1887 den Aulinska kvartetten. Den var verksam till 1912 och gjorde årligen riksomfattande konsertturnéer med verk av framför allt Beethoven men också av nordiska tonsättare som Berwald, Grieg, Ludvig Norman och Stenhammar. Den senare, som hörde till vänkretsen, verkade för övrigt ofta som pianist tillsammans med kvartetten. Dess betydelse för att höja den kammarmusikaliska bildningen i Sverige och för att göra svenska kammarmusikverk kända utomlands kan knappast överskattas.

Redan 1881 fick han anställning i Hovkapellet och blev 1889-92 dess konsertmästare. Han var en av initiativtagarna till Stockholms Konsertförening, som bildades 1902. Där dirigerade Aulin fram till 1909 och därefter till 1912 vid Göteborgs orkesterförening. Han var också en av "gubbarna" i kretsen kring August Strindberg. Att han skrev scenmusiken till *Mäster Olof* var alltså ingen tillfällighet. Som förespråkare för Berwalds musik fortsatte han Ludvig Normans arbete.

Tor Aulins verklista är inte stor. I de större verken var han mera av centraleuropé än nordisk nationalromantiker. Men de mindre styckena har onekligen drag av Griegs och Emil Sjögrens pastorala stämningar. Till de mest kända styckena hör Violinkonsert nr 3 och *Fyra akvareller* för violin och piano.

Tor Aulin var bror till pianisten och tonsättaren Valborg Aulin.

Tor Aulin, Sonat för violin och piano op. 12

1. *Moderato con moto – Lento* 2. *Andante sostenuto* 3. *Allegro vivace e risoluto*
1892

Det är inte ovanligt att violinister skriver aviga pianostämmor när de komponerar. Berwald var en av dem som ansågs skriva icke-idiomatiskt för piano. Men Aulin, var en mycket skicklig pianist, som imponerade på dem som hade pianospel som yrke, och anses ha lyckats bättre med sin pianotextur. Och den kräver liksom fiolstämman sin interpret. Antagligen gjorde sonaten ingen omedelbar succés, den trycktes först 1924, alltså 10 år efter Aulins död.

Till kvintolfigurer i pianot öppnar violinen upp med det passionerade huvudtemat:

Ett "intermezzo" i A-dur med temautveckling fungerar som överledning till sidogruppen.

Sidotemat i F-dur är ovanligt med sin klagande ton. Det presenteras i pianot:

Expositionen ska tas i repris, men det är nog vanligt att man trotsar denna uppmaning, eftersom satsen är ganska lång ändå, drygt 10 minuter utan repris.

Genomföringen är lång och utvecklar framför allt huvudtemats olika motiv. I andra halvan hörs dock sidotemat i förlängda notvärden. Den avslutar med nedtoning av både dynamik och tempo.

I återtagningen hörs överledningen oförändrad, och sidemat går i D-dur. Satsen avslutar dock i d-moll och allra sist hörs i *Lento*, först sidotemats och sedan huvudtemats första takter.

Mellansatsen, *Andante sostenuto*, har vanlig tredelad form. Det 16-taktiga huvudtemat inleds i pianot

När violinen kommer in efter 8 takter har den en stämma som är annorlunda än den som pianot fortsätter med.

I andra halvan av första delen sker ett annat samspel mellan stämmorna:

I B-delen, som går i b-moll, ökas både tempot och dramatiken. Punkterade 8-delar är det dominerande inslaget i tematiken:

I slutet av avsnittet hörs en dialog mellan instrumenten, där violininslaget med en 3-tonsfras gör ett överraskande intryck:

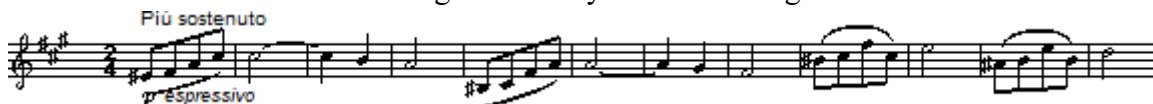

A-delen återkommer i det lugnare ursprungstempot. I en kort coda, som inleds med B-delens punkteringar, hörs på nytt violinens udda 3-tonsinslag, som också slutligen hörs i en variant med förstörade notvärden (augmentation).

Finalen har liksom första satsen sonatform. Det inledande huvudtemat är minst sagt originellt:

Sidotemat i A-dur har som brukligt en mera lyrisk framtoning

I genomföringen bearbetas först sidotemats första takt, både i original och i omvänd form, innan det är dags för huvudtemats fallande oktavsprång att integreras med dessa fraser. Även oktavsprången spelas omvända. Också andra fraser ur huvudtemat blir föremål för utveckling, liksom sidotemat alldeles i slutet av avsnittet.

Återtagningen förlöper på normalt sätt med sidotemat i D-dur.

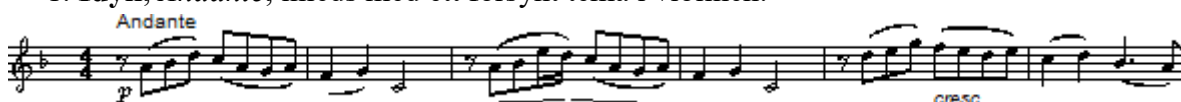
En ganska lång coda börjar med att upprepa genomföringens inledning och får även i övrigt sägas vara dominerad av sidotemat.

Fyra akvareller

1. Idyll, *Andante*
 2. Humoresk, *Allegretto scherzando*
 3. Vaggvisa, *Poco lento*
 4. Polska, *Allegretto*
- 1899

Fyra akvareller är antagligen Aulins mest kända verk. Verket tillhör en lättare genre, som brukar kallas karaktärsstycken. De liknar därmed många andra violinvirtuosers stycken, som inte bara beundras för sina tekniska svårigheter utan också för de sköna melodierna. Någon har beskrivit akvarellerna som ”lätta att älska och svåra att glömma”, och man kan bara instämma.¹ Violinen har huvudrollen i alla fyra styckena. Verket finns även i en orkesterversion av Tor Mann.

1. **Idyll**, *Andante*, inleds med ett försynt tema i violinen:

Stycket har tredelad ABA-form. A-delen bestående av 9 takter ska tas i repris.

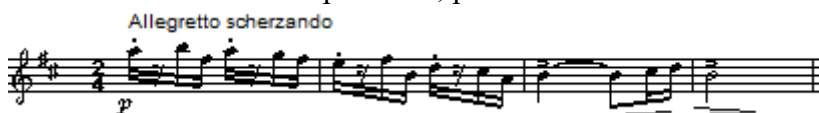
Mittdelen, B, är betydligt längre och även mera dramatisk:

Innan A-delen återkommer hörs en kort pianoinsats som introduktion.

2. **Humoresk** har också ABA-form. A-delen är i sin tur tredelad, aba likt A-delen i en menuett eller ett scherzo.

Tema a i A-delen är en sprittande, punkterad melodi:

Tema b följs av en återkomst av a och båda tillsammans ska tas i repris:

Efterslagen i pianot skapar en rytmisk spänning.

¹ Andrew Hartman. Se [A Dozen Obscure Favorites \(musicweb-international.com\)](http://musicweb-international.com)

I B-delen skiftar tonarten till d-moll:

Samma tema upprepas i a-moll och tas i repris.

A-delen återkommer med sina två teman och hela stycket avslutas med en coda som börjar med B-temat och slutar med A.

3. **Vaggvisa**, är enkelt uppbyggd och kan sägas bestå av en enda lång vacker melodi:

Andrew Hartman (se fotnot ovan) påpekar att detta stycke har en vaggande rytm som faktiskt skulle kunna fungera att natta ett barn till, vilket inte alltid är fallet med s.k. vaggvisor.

4. **Polska**, *Allegretto*, har en något mera komplicerad uppbyggnad. I stora drag har den ABACA-form. Mera i detalj se det ut på följande sätt:

Intro – A – ||: B :|| – överl. – A – d – ||: e :|| – d – A
C

Tonart: d-moll A-dur d-moll D-dur d-moll

Introt i pianot består av de fyra första takterna i A-temat. Detta hörs sedan i violinen:

B-delen, som ska repriseras, inleds med:

C-delen i D-dur består av två avsnitt, d och e.

I **d** fortsätter de punkterade 8-delsfraserna

De övergår dock snart i 8-delstrioler.

Avsnitt e har en mer komplex rytmik:

Hela stycket utstrålar den glada atmosfären på en folklig dansplats. Och nog håller man med Andrew Hartman när han påpekar:

It would be a stoic listener indeed who did not break into a smile during this movement.